

РЕАЛІЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОСВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

У публікації розкрито суть і структуру професійної самосвідомості майбутніх працівників фармацевтичної галузі. Визначено технологію формування професійної самосвідомості студентів фармацевтичного університету. Проаналізовано результати перевірки її ефективності.

Ключові слова: професійна самосвідомість, структура, фармацевтичний університет, студенти, технологія.

В публикации раскрыты сущность и структура профессионального самосознания будущих работников фармацевтической отрасли. Определена технология формирования профессионального самосознания студентов фармацевтического университета. Проанализированы результаты проверки ее эффективности.

Ключевые слова: профессиональное самосознание, структура, фармацевтический университет, студенты, технология.

The essence and the structure of professional self-consciousness of future employees of pharmaceutical sphere have been revealed in the article. The technology of forming of professional self-consciousness of students of pharmaceutical university has been given. The results of the checkup of its effectiveness have been analysed.

Key words: professional self-consciousness, structure, pharmaceutical university, students, technology.

Постановка проблеми. Сучасні вимоги до фармації зумовлюють значне підвищення уваги науковців до формування в майбутніх фахівців цієї галузі професійної самосвідомості, яка відіграє провідну роль в їх становленні як суб'єктів фахової діяльності, визначенні життєвої стратегії, забезпеченні задоволеності працею та відчуття особистої відповідальності за її результати. З огляду на це організований нами педагогічний експеримент був спрямований на формування професійної самосвідомості студентів фармацевтичного університету у процесі їх фахової підготовки.

Аналіз актуальних досліджень. Під час проведення дослідження було визначено, що науковцями розкрито такі аспекти означеної проблеми: загальнотеоретичні основи розвитку свідомості й самосвідомості особистості у процесі діяльності (Г. Костюк, О. Леонтьєв, С. Максименко, В. Столін, С. Рубінштейн), специфічні ознаки про-

фесійної самосвідомості (Д. Батарчук, С. Васьковська, С. Головка, С. Дружилов, В. Казієв, П. Шавір та ін.), структура цього професійно-особистісного феномену (Ж. Бадуліна, І. Вачков, І. Донченко, Г. Мктичян, О. Москаленко, О. Шарапов), кадрова політика в галузі фармації та питання підготовки фармацевтичних кадрів (С. Кононова, Г. Лозова, Н. Муслімова, Р. Скулкова, Р. Хабрієв, Ф. Якаєва та ін.). Однак з'ясовано, що, незважаючи на актуальність проблеми формування професійної самосвідомості майбутніх фармацевтів, вона не була об'єктом спеціального дослідження.

Мета статті – розкрити суть і структуру професійної самосвідомості майбутніх працівників фармацевтичної галузі, визначити технологію формування професійної самосвідомості студентів фармацевтичного університету та проаналізувати результати перевірки її ефективності.

Виклад основного матеріалу. На підставі аналізу різних наукових точок зору [3; 4; 5] нами було визначено, що професійна самосвідомість є різновидом самосвідомості, яка має чітко виражену змістову специфіку й забезпечує усвідомлення людиною власної належності до певної професійної групи. Оскільки професійна самосвідомість забезпечує здатність особи оцінювати результати своєї роботи, планувати подальше професійне становлення й реалізовувати цей план на практиці, саме за допомогою цього виду свідомості відбувається розвиток індивіда як спеціаліста.

Під час проведення дослідження нами було виділено специфічні особливості роботи фахівця фармацевтичної галузі, а також виокремлено різні позиції науковців (Є. Клімов, О. Гура, А. Піддубна [1; 2; 6] та ін.) стосовно визначення структури професійної самосвідомості. Зважаючи на ці ідеї ми дійшли висновку, що професійна самосвідомість студентів фармацевтичного університету являє собою інтегральне поєднання таких складових: 1) мотиваційного компонента, який виявляється наявністю у людини сформованих мотивів щодо постійного підвищення власного професійного рівня, потреби у професійно-особистісній самоактуалізації у фармацевтичній галузі, прагнення розвивати власну систему потреб з урахуванням соціального замовлення у сфері фармації, готовність керуватися у своїх діях бажанням допомогти пацієнту; 2) когнітивного компонента, що забезпечує наявність у майбутнього фахівця знань про призначення, роль і місце професії фармацевта в сучасному суспільстві, про необхідні йому для фахової діяльності знання, вміння, професійно-ділові якості та властивості; засвоєння сучасних вимог до працівни-

ків аптечної служби; сформованість чітких уявлень про себе як про фахівця та усвідомлення, як сприймають його персону колеги та інші люди; здатність адекватно визначати ступінь своєї відповідності посаді, яку вона займає, та подальші шляхи самовдосконалення, якість виконання професійних обов'язків і функцій, рівень власних фахових домагань, співвідносити свій професійно-особистісний потенціал з потребами соціуму; 3) афектного компонента, який відображає усвідомлення людиною власних професійних цінностей і себе як безумовну цінність, ставлення до себе як до професіонала та ставлення з боку інших людей, сталі емоції з приводу власних досягнень і невдач, оцінювання рівня професійної компетентності, здатність використовувати систему власних емоційних сигналів для подальшого професійно-особистісного становлення та покращення відносин з членами колективу та іншими людьми, а також стимулює розвиток в них адекватної Я-концепції з метою досягнення особою високого рівня фахової кваліфікації та забезпечення самореалізації; 4) поведінкового компонента, котрий вимагає від студентів керування засвоєними професійними вимогами і фаховими нормативами, що діють у фармацевтичній галузі, у практичній фаховій діяльності; забезпечення професійно-діяльнісного контролю та професійної самоорганізації, враховуючи індивідуальні особливості; сформованість умінь співвідносити отримані позитивні результати та наявні недоліки у професійній роботі фармацевта із власним рівнем професійної майстерності; орієнтація під час організації професійно-особистісного розвитку на актуальні вимоги з боку суспільства та пацієнта.

У процесі проведення дослідження нами було розроблено та апробовано педагогічну технологію, спрямовану на забезпечення розвитку професійної самосвідомості студентів фармацевтичного університету. Так, першим у цій технології є аналітико-спонукальний етап, який був зорієнтований на формування у студентів першого (мотиваційного) компонента професійної самосвідомості. Цей етап реалізувався через організацію бесід, круглих столів, диспутів на відповідну тематику тощо. Під час їх проведення викладачі значну увагу приділяли забезпеченню усвідомлення майбутніми фахівцями фармацевтичної галузі високого соціального значення їх майбутньої професійної роботи, формування в них мотивів і потреб щодо постійного професійного самовдосконалення тощо.

Другим у реалізації цієї технології визначено інформаційно-когнітивний етап, який передбачав опанування студентами другого (когнітивного) компонента вищезазначеного особистісного новоут-

ворення. Він охоплював різноманітну аудиторну та позааудиторну роботу зі студентами: лекції (проблемні, бінарні тощо), семінари, засідання гуртків, факультативів, залучення майбутніх фахівців до участі в науково-практичних конференціях, екскурсіях тощо. Майбутні фармацевтичні працівники також виконували різні види самостійної роботи: готували повідомлення та доповіді, писали реферати й есе, робили огляд повідомлень у пресі про фармацію та працівників цієї галузі професійної діяльності тощо. Це сприяло формуванню у студентів знань, які забезпечували когнітивний компонент професійної самосвідомості.

Третім є емоційно-рефлексивний етап, котрий був пов'язаний із засвоєнням майбутніми фармацевтами і провізорами афектного компонента професійної самосвідомості. Його реалізація відбувалася через вирішення на заняттях різнопланових проблемних ситуацій, які вимагали від студентів підбору переконливих аргументів та апелювання до власних особистісних цінностей, забезпечення викладачами відповідного емоційного наповнення процесу засвоєння студентами навчального матеріалу, що каталізувало в них відповідний афектний відгук, створення ситуацій успіху в навчальній праці, які допомагали молодим людям повірити у свої значні потенційні можливості як професіоналів.

Четвертий виокремлено як професійно-поведінковий етап, що стимулював студентів до оволодіння поведінковим компонентом професійної самосвідомості. Він реалізовувався через проблемне викладення навчального матеріалу з фахових дисциплін, залучення студентів до виконання проектів на теми, пов'язані з їх майбутньою професійною діяльністю, участі в ділових іграх, моделювання на практичних заняттях професійно зорієнтованих ситуацій тощо.

Для діагностики отриманих результатів експериментальної роботи було обрано відповідні критерії та показники: 1) орієнтовно-мотиваційний (усвідомлення студентами необхідності орієнтуватися у своєму професійному становленні на кваліфікаційні нормативи до підготовки провізорів і фармацевтів; сформованість мотивів щодо постійного професійно-особистісного самовдосконалення); 2) афектний (задоволеність навчально-професійною діяльністю; ставлення до себе як до професіонала; сформованість індивідуальних професійних цінностей; наявність сталої професійної позиції); 3) ідентифікаційно-когнітивний (знання про професію, вимоги до професіонала у фармацевтичній галузі, свої майбутні фахові обов'язки; сформованість особистісно-професійної Я-концепції);

4) рефлексивно-діяльнісний (відповідність навчально-професійної та фахової діяльності визначеним вимогам і нормативам у фармацевтичній галузі, адекватність самооцінки професійних досягнень, здатність до професійної самоорганізації). Для перевірки ефективності визначеної технології було обрано експериментальні (145 осіб) та контрольні (149 осіб) групи студентів. Дані констатувального етапу експерименту свідчать про те, що за визначеними критеріями й показниками між експериментальними та контрольними групами принципів відмінностей виявлено не було. На формувальному його етапі в експериментальних групах реалізовувалася вищезазначена технологія формування професійної самосвідомості майбутніх фармацевтичних працівників. У контрольних групах цей процес відбувався стихійно.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Узагальнені результати свідчать, що упродовж проведення експериментальної роботи кількість студентів з високим рівнем сформованості професійної самосвідомості в експериментальній групі збільшилася на 12%, а з низьким, навпаки, зменшилася на 19%. У контрольних групах відповідні дані виражалися такими числами: 5% та 8%. Отже, результати проведеної експериментальної роботи довели ефективність визначеної технології як засобу формування професійної самосвідомості у студентів фармацевтичного профілю. У майбутньому планується розробити методичні рекомендації, які стануть в нагоді викладачам у підготовці кадрів для фармацевтичної галузі.

Література

1. *Гура О.І.* Психолого-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: теоретико-методологічний аспект: моногр. / О.І. Гура. – Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2006. – 332 с.
2. *Климов Е.А.* Психология профессионального самоопределения / Е.А. Климов. – Ростов-на-Дону, 1996. – С. 428 – 435.
3. Личность: внутренний мир и самореализация. Идеи, концепции, взгляды / Сост.: Ю.Н. Кулюткин, Г.С. Сухобская. – Спб.: «Тускарора», 1996. – 175 с.
4. Общая и профессиональная педагогика: учеб. пос. / Под ред. В.Д. Симоненко. – М.: Вентана-Граф, 2006. – 368 с.
5. *Парыгин Б.Д.* Социальная психология. Проблемы методологии, истории и теории / Б.Д. Парыгин. – Спб.: Изд-во ИГУП, 2003. – 616 с.
6. *Поддубная А.В.* Структура и механизмы становления профессионального самосознания: учеб.-метод. пос. / А.В. Поддубная. – М.: Моск. открытый соц. ун-т., 2003. – 25 с.